

Новото социално осигуряване в България

От 1 януари 2000 г. в България действа нов Кодекс за задължително обществено осигуряване. Заедно със Закона за допълнително доброволно пенсионно осигуряване тези законодателни актове регламентират действието на триколонната система у нас: за задължително обществено социално осигуряване, за задължително допълнително пенсионно осигуряване и за доброволно допълнително пенсионно осигуряване.

От 1998 г. Законът за здравето осигуряване освен задължителното здравно осигуряване регламентира и допълнително доброволно здравно осигуряване в частни фондове.

Целта на реформата в социалното осигуряване, която бе извършена с новото законодателство, е да се усъвършенства и стабилизира задължителното обществено осигуряване, като се разширят възможностите на хората в пенсионна възраст да получават допълнителни доходи от допълнителното пенсионно осигуряване и доброволното допълнително пенсионно осигуряване, както и да се създаде нова система на здравно осигуряване.

Промени се същността на цялата осигурителна система, която до януари 2000 г. бе изградена на принципа на солидарността при разпределяне на пенсиите и на безплатното здравеопазване. Сега в пенсионната система вече действа и принципът на личния интерес от натрупаните средства по личните партии в частните фондове. Допълнителното пенсионно осигуряване е изградено на принципа на капиталовите натрупвания. Доходите по сметките на осигурените зависят от ефективната дейност на частните пенсионноосигурителни дружества, които управляват фондовете, като инвестират натрупаните от осигуряващите се средства в доходоносни финансови инструменти.

Дейността на частните дружества и състоянието на осигурителните фондове, които те управляват, е с огромно обществено значение за стабилността на икономическата система на страната и за финансовата сигурност на всеки гражданин. Социалният ефект от една добре действаща, добре координирана и строго контролирана система на социално осигуряване подобрява жизнения стандарт на гражданите. Тази политика на държавата е ясно изразена чрез законодателството, което регламентира сигурност и финансова стабилност на системата за социално осигуряване. От друга страна, държавата осъществява свой надзор над тази система чрез специални контролни органи.

Контролът върху задължителното обществено осигуряване се осъществява от Националния осигурителен институт.

Контролът върху допълнителното осигуряване в частните осигурителни дружества се осъществява от Държавната агенция за осигурителен надзор.

Допълнително социално осигуряване

Допълнителното социално осигуряване е един от основните елементи на реформиращата се осигурителна система в България. То допълва задължителното държавно осигуряване, дава възможност на хората да ползват повече социалноосигурителни услуги и води

до повишаване ефективността на социалното осигуряване.

Допълнителното социално осигуряване в България включва:

- ▣ Допълнително задължително пенсионно осигуряване;
- ▣ Допълнително доброволно пенсионно осигуряване;
- ▣ Допълнително доброволно здравно осигуряване;
- ▣ Доброволно осигуряване за безработица и професионална квалификация.

Допълнителното социално осигуряване се извършва от частни социалноосигурителни дружества.

Допълнително задължително пенсионно осигуряване

- ▣ Осигуряване от 1.01.2000 г. в професионални пенсионни фондове на работещи в условията на I и II категория труд;
- ▣ Осигуряване от 1.01.2002 г. в универсални пенсионни фондове на работещи, които са родени след 31.12. 1959 г.

Допълнителното доброволно пенсионно осигуряване е с доброволни лични вноски и/или с вноски от работодател или друг осигурител. По този начин могат да се осигуряват всички, които са навършили 18-годишна възраст.

Допълнителното доброволно здравно осигуряване дава възможност чрез доброволни вноски хората да получават повече и по-разнообразни здравни услуги от тези, осигурявани чрез Националната здравноосигурителна каса.

Доброволното осигуряване за безработица и професионална квалификация позволява на осигурените да получат допълнителен доход при оставане без работа или при участие в различни форми на професионална квалификация.

Държавна агенция за осигурителен надзор (ДАОН)

Статутът на ДАОН като държавен орган за надзор върху дейността по допълнително пенсионно осигуряване е регламентиран в Закона за допълнително доброволно пенсионно осигуряване (ЗДДПО), Кодекса за задължително обществено осигуряване (КЗОО) и в Устройствения правилник на ДАОН.

ДАОН е административна структура към Министерския съвет, която извършва лицензиране и надзор върху дружествата, осъществяващи дейност по допълнителното социално осигуряване - пенсионно, здравно и при безработица.

Функции, права и задължения

Обхватът, функциите и задачите на държавния надзор в различните негови направления на допълнителното социално осигуряване са определени в съответните закони. Той включва два колкото самостоятелни, толкова и взаимосвързани етапа - предварителен и текущ контрол.

Предварителен контрол

Той включва лицензиране на институциите, които могат да извършват допълнително социално осигуряване в съответните направления - пенсионно, здравно или при безработица и професионална квалификация.

При лицензирането ДАОН следи за спазване на всички законови изисквания към пенсионноосигурителните дружества, насочени да осигурят максимална защита на осигурените лица:

- ▣ основните актове, регламентиращи дейността на пенсионноосигурителното дружество и пенсионните фондове - устава и правилника на ПОД
- ▣ образците на осигурителните договори
- ▣ лицата, осъществяващи управлението на пенсионноосигурителното дружество, акционерите, притежаващи над 10% от капитала, както и актюерите на дружеството
- ▣ наличието на минимално изискуемия капитал
- ▣ прогнозите за дейността на дружеството, в това число финансовите прогнози и актюерските разчети за предлаганите пенсионни схеми
- ▣ правата на осигурените и на осигурителите, както и гаранциите за тях от страна на осигурителната институция.

Критериите и процедурата по лицензиране са утвърдени в Указания за условията, реда и документацията за кандидатстване за лицензия от дружествата за допълнително пенсионно осигуряване.

В тях изчерпателно са посочени документите, които следва да бъдат приложени към заявлението за издаване на лицензия, както и обстоятелствата, които трябва да бъдат установени. В указанията се съдържат и образците на всички изисквани документи.

Могат да се обособят три основни групи от изисквания, за чието изпълнение ДАОН следи при подаване на заявление за издаване на лицензия.

ПЪРВАТА ГРУПА изисквания е свързана с управленската структура на дружеството, както и с лицата, които имат възможност да упражняват контрол и да въздействат върху насоките в дейността на пенсионноосигурителните дружества.

Основен устройствен акт на пенсионноосигурителното дружество е уставът му, който трябва да бъде съобразен както с разпоредбите на Търговския закон, така и с особени-

те изисквания, съдържащи се в специалните нормативни актове - Закона за допълнителното доброволно пенсионно осигуряване и Кодекса за задължителното обществено осигуряване. В устава трябва да бъдат уредени всички въпроси, свързани със структурата на дружеството, статута, функциите и правомощията на управителните му органи, основните правила за дейността на пенсионноосигурителното дружество. ДАОН осъществява контрол както върху приетия от общото събрание устав, така и върху утвърдената организационно-управленска структура на дружеството.

Лицата, които участват в управителните и контролните органи на пенсионноосигурителното дружество, подават декларация съгласно чл.19 от ЗДДПО. По този начин се установява, от една страна, наличието на достатъчен опит и професионална квалификация, а от друга страна, липсата на определени обстоятелства, които биха поставили под съмнение тяхната способност да управляват дружеството в интерес на осигурените лица. Такава декларация трябва да подаде и актюерът на дружеството.

Вследствие широките правомощия, с които разполага общото събрание при решаване на основни въпроси, свързани с дейността на пенсионноосигурителното дружество, в ДАОН се представя и информация за акционерите, притежаващи над 1% от акциите на дружеството, както и за тези, които пряко или чрез свързани лица притежават над 10% от капитала.

ВТОРАТА ГРУПА критерии е свързана с финансовите параметри на дейността на пенсионноосигурителното дружество. На първо място е изискването за минимален капитал от 3 000 000 лв. с парични вноски, внесени реално в банка към момента на подаване на заявлението за издаване на лицензия.

От особена важност за защитата на осигурените лица е начинът на управление и инвестиране на средствата от осигурителните вноски. Това налага в ДАОН да бъде предоставена информация за банките депозитари и инвестиционните посредници, с които дружеството е сключило договори. При подаване на заявление за издаване на лицензия следва да се представи финансова и актюерска прогноза за развитието на дружеството през следващите три години.

ТРЕТАТА ГРУПА изисквания към пенсионно-осигурителното дружество се отнася до техните вътрешни актове, регламентиращи отношенията между дружеството и лицата, осигурени в пенсионните фондове, които то управлява. Представят се правилникът на ПОД и образците на осигурителните договори. ДАОН осъществява контрол върху тези актове в две насоки: от една страна, по отношение на съдържанието на правилника и осигурителните договори, което трябва да отговаря на изискванията на чл. 23, респективно чл. 72 от ЗДДПО, и от друга страна, относно създадените гаранции за защита на интересите на осигурените лица.

СПЕЦИФИЧНА ГРУПА проблеми е свързана с необходимостта пенсионноосигурителното дружество да разполага с информационна система, която да е технически надеждна, с възможности за обмен на информация между потребителите и информационните системи на НОИ и ДАОН, пълна сигурност и защита на личните данни от индивидуалните партии, йерархична оторизираност за достъп и възможности за дълготрайно съхраняване на данните, включително при екстремни ситуации.

Тук следва да се посочат структурата и механизмите за вътрешен контрол в ПОД, които да играят важна превантивна роля в тяхната дейност.

Текущ контрол

Той е свързан с общия и финансовия надзор върху дейността на осигурителните институции, като се следи за:

- ▣ спазването на устава и правилника на ПОД
- ▣ начина на инвестиране на средствата на осигурените лица и начина за разпределяне на доходите от инвестирането
- ▣ финансовото състояние на дружеството, поддържаните общи и пенсионни резерви и спазването на нормативните актове, които регламентират финансовата дейност на ПОД
- ▣ достоверността на информацията, която дружеството публикува или предоставя на осигурените лица.

Методологията за осъществяване на общия и финансовия контрол върху дейността на пенсионноосигурителните дружества и пенсионните фондове, включваща обема, механизмите, необходимата документация, предписанията, актовете и др., се описва подробно в утвърденото от председателя на агенцията Ръководство за осъществяване на надзора. Тук се включва текущо наблюдение на финансовата отчетност и на финансовото състояние на фондовете и пенсионноосигурителните дружества и налагане на мерки за подобряването им. ДАОН следи за поддържането на пенсионните резерви и за тяхното състояние, за състоянието на активите на фондовете и тяхното инвестиране. Агенцията контролира инвестиционния портфейл на дружествата, разпределянето на дохода от инвестирането и оценката на активите на пенсионните фондове. Важно правомощие за защита интересите на осигурените лица е определянето на минималното равнище на доходност, която пенсионно-осигурителните дружества трябва да реализират при инвестиране на средствата на фондовете. За всички тези дейности дружествата предоставят в ДАОН съответните месечни, тримесечни и годишни отчети.

Правомощия, подпомагащи дейността по надзора

ДАОН утвърждава списъка на банките депозитари (банки, които съхраняват паричните средства и другите ценни книжа на пенсионноосигурителните дружества и пенсионните фондове и извършват плащанията за тяхна сметка). ДАОН утвърждава след съгласуване с Института на дипломираните експерт-счетоводители списък на дипломираните експерт-счетоводители, които имат право да извършват одит на дружествата за допълнително социално осигуряване и на пенсионните фондове; утвърждава биометричните таблици, които могат да ползват дружествата за допълнително социално осигуряване и пенсионните фондове. В правомощията на агенцията е да създава регистър на осигурителните дружества и пенсионните фондове. ДАОН притежава и нормотворческа компетентност, изразяваща се в разработване на проекти на нормативни актове, свързани с дейността по допълнителното осигуряване.

Принудителни административни мерки и административнонаказателна дейност

Пряко свързано с осъществявания от ДАОН контрол е правото ѝ да прилага принудителни административни мерки и да действа като административнонаказателен орган. Физическите и юридическите лица носят отговорност за нарушения на законодателството, свързано с допълнителното задължително и доброволно пенсионно осигуряване. Нарушенията на разпоредбите на ЗДДПО и КЗОО се установяват с актове, съставени от упълномощени от председателя на ДАОН длъжностни лица. Наказателните постановления се издават от председателя на агенцията или друго длъжностно лице, упълномощено от него.

Информационна дейност

Важна функция на агенцията е да публикува периодични отчети и да разпространява информация за пенсионноосигурителните дружества, като за целта ДАОН издава тримесечен бюлетин за информация и коментар на най-важните събития и проблеми в областта на допълнителното социално осигуряване.

Основен принцип в дейността на ДАОН е осигуряване на прозрачност на своята работа и тази на пенсионноосигурителните и здравноосигурителните дружества. В този бюлетин се публикуват всички данни, които са публични и не фигурират в специалния списък за конфиденциалност, както и всички указания, правила и други документи, касаещи вътрешните процедури на агенцията.

Важна част в работата на ДАОН са проверките, свързани с жалбите на осигурените лица и/или осигурителите. Във всички случаи, когато се установи, че те са основателни, в зависимост от степента на нарушението се издава съответното предписание или се предприемат съответните административни и наказателни мерки.

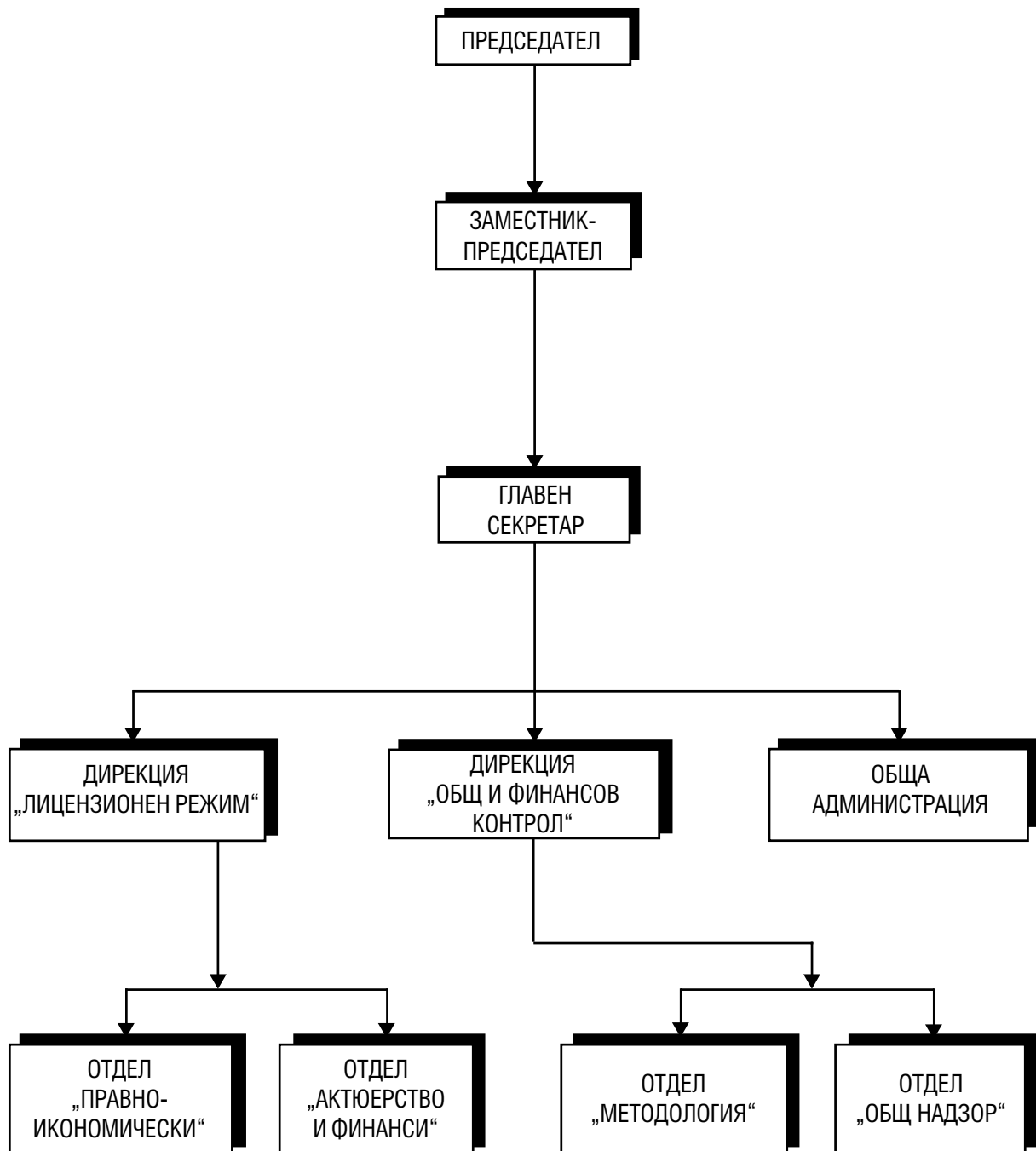
Управление и органи

Структурата, организацията и редът на дейност на ДАОН са уредени в нейния устロйствен правилник.

Дейността на ДАОН се ръководи и организира от нейния председател. Той представлява ДАОН пред държавните органи, организации, пенсионноосигурителните дружества и гражданите. При изпълнение на функциите си председателят се подпомага от заместник-председател.

Функционирането на администрацията се ръководи, координира и контролира от главния секретар.

Структура на Държавната агенция за осигурителен надзор

Агенцията е структурирана в три дирекции:

Общата администрация е организирана в дирекция "Административноправно и информационно обслужване, финансово-стопански дейности и управление на собствеността". Общата администрация подпомага дейността на председателя на ДАОН и на специализираната администрация.

Специализираната администрация е организирана в две дирекции: дирекция "Лицензионен режим" и дирекция "Общ и финансов контрол". В дирекция "Лицензионен режим" съществуват отдел "Правно-икономически" и отдел "Актюерство и финанси". От техния състав се определя звено за анализи и прогнози. В дирекция "Общ финансов контрол" функционират отдел "Методология" и отдел "Общ надзор".

Съвет по допълнително социално осигуряване (СДСО)

Съветът по допълнително социално осигуряване е към ДАОН. Негов председател е министърът на труда и социалната политика, а в състава му влизат още министрите на здравеопазването, финансите, правосъдието, вътрешните работи, председателят на Комисията по ценните книжа и фондовите борси, председателят на ДАОН и представител на Българската асоциация на дружествата за допълнително пенсионно осигуряване, който е със съвещателен глас.

Организацията на работа, функциите и правомощията на съвета са уредени в чл. 33 от ЗДДПО, както и в правилника за дейността на Съвета по допълнително социално осигуряване

Съгласно посочените актове СДСО е органът, който въз основа на предложение на ДАОН взема решенията относно:

- ▄ издаване и отнемане на лицензия за осъществяване на дейност по допълнително социално осигуряване
- ▄ откриване на производство по несъстоятелност на ПОД
- ▄ преобразуване на ПОД
- ▄ утвърждаване на списъка на банките депозитари.

Председателят на ДАОН издава съответния акт въз основа на решението, взето от СДСО.

Взаимодействие на ДАОН с други институции

Правомощията на ДАОН като орган за лицензиране и надзор върху дружествата за допълнително социално осигуряване налагат дейността ѝ да се осъществява във взаимодействие с други държавни органи и неправителствени организации, чиято дейност е свързана с функционирането на системата на общественото осигуряване.

Законът за здравното осигуряване (ЗЗО) предвижда особен ред при издаване на лицензия и при осъществяване на контрол върху дружествата, осъществяващи дейност по доброволно здравно осигуряване. В глава трета от ЗЗО се предвижда министърът на здравеопазването да прави мотивирано предложение пред ДАОН за издаване на лицензия. В Министерството на здравеопазването е създадена специална структура - дирекция "Специализиран здравноосигурителен надзор", чиито функции са свързани с осъществяването на текущ контрол върху дейността на лицензираните дружества. Необходимостта от взаимодействие между ДАОН и МЗ произтича от спецификите на допълнителното здравно осигуряване като дейност по предоставяне на медицински услуги съгласно Националния рамков договор и извън обхвата на задължителното здравно осигуряване.

При осъществяване на правомощията си по отношение на дружествата за допълнително осигуряване за безработица и/или професионална квалификация съгласно Закона за закрила при безработица и насърчаване на заетостта ДАОН взаимодейства с Министерството на труда и социалната политика, Националната служба по заетостта и Националния съвет за закрила при безработица и насърчаване на заетостта.

Съвместно с Българската народна банка ДАОН утвърждава списък на банките депозитари и извършва проверки в тях по отношение на дружествата и фондовете за допълнително социално осигуряване.

При осъществяване на дейността си ДАОН взаимодейства и с Националния осигурителен институт, Министерството на финансите, Комисията по ценните книжа и фондовите борси, Дирекцията за застрахователен надзор, Министерството на вътрешните работи, Българската асоциация на дружествата за допълнително пенсионно осигуряване и др.

Международни контакти

ДАОН осъществява и ще развива международни връзки и сътрудничество в областта на допълнителното пенсионно осигуряване.

Агенцията активно участва във всички международни и двустранни проекти, осъществявани от Световната банка, Европейската банка за възстановяване и развитие, Американската агенция за международно развитие и др., целящи подпомагането на пенсионната и здравната реформа у нас.

С оглед на интензивните процеси на интеграция и глобализация и свързаната с това растяща необходимост от синхронизиране на пенсионните системи в Европа и света агенцията участва активно във всички международни инициативи в тази насока.

Заедно с това ДАОН работи за създаването и налагането на нови форми на сътрудничество, като например Асоциация на регулаторните органи на страните от Централна и Източна Европа или на тези от Югоизточна Европа.

В областта на двустранното сътрудничество първите стъпки са направени с подписването на споразумения за сътрудничество между ДАОН и съответните надзорни органи на Полша и Руската федерация.

Актове, регламентиращи надзора над допълнителното задължително осигуряване и доброволното пенсионно осигуряване

- Кодекс за задължително обществено осигуряване (КЗОО) - ДВ, бр. 110 от 17.12.1999 г.; изм. и доп., бр. 64/2000 г.
- Закон за допълнително доброволно пенсионно осигуряване (ЗДДПО) - ДВ, бр. 65 от 20.07.1999 г.; изм. и доп., бр. 111 от 1999 г.; бр. 1 и 64 от 2000 г.
- Закон за здравното осигуряване - ДВ, бр. 70 от 1998 г., изм., бр. 93 от 1998 г., бр. 153 от 1998 г., в сила от 1 .01. 1999 г., бр. 62 от 1999 г., бр. 65 от 1999 г., изм. и доп. бр. 69 от 1999 г., в сила от 3.08. 1999 г., изм. и доп., бр.110 от 1999 г., бр. 113 от 28.12.1999 г., в сила от 1.01.2000 г.
- Закон за закрила при безработица и насърчаване на заетостта - ДВ., бр. 120 от 16.12.1997 г., в сила от 1.01.1998 г.
- Устройствен правилник на Държавната агенция за осигурителен надзор - ДВ, бр. 21 от 17.03.2000 г.
- Правилник за дейността на Съвета по допълнително социално осигуряване - ДВ, бр. 21 от 17.03.2000 г.
- Наредба за правата и задълженията на попечителските съвети на фондовете за допълнително задължително пенсионно осигуряване - ДВ, бр. 65 от 2000 г.
- Наредба за начина и реда за оценка на активите на пенсионните фондове и пенсионноосигурителните дружества - ДВ, бр. 83 от 2000 г.
- Наредба за структурата на капитала и съотношението между балансовите активи и пасиви на пенсионноосигурителните дружества, условията за ползване на заеми от тях и за поддържане на минимални ликвидни средства от пенсионноосигурителните дружества и от допълнителните доброволни пенсионни фондове - ДВ, бр. 83 от 2000 г.

Подзаконови актове, които предстоят да се приемат от МС

- Наредба за условията и реда за вливане и сливане на пенсионни фондове
- Наредба за условията и реда за създаване на гаранционен фонд със собствени средства на ПОД при осигуряване с инвестиционни бонове
- Наредба за условията, реда и начина за участие на доброволните пенсионни фондове в приватизацията с инвестиционни бонове
- Наредба за реда за създаване на пенсионен резерв при универсален пенсионен фонд.

ДЪРЖАВНА АГЕНЦИЯ ЗА ОСИГУРИТЕЛЕН НАДЗОР
София, ул. "Триадица" № 2
Факс: 980-38-68

Председател - доц. Петър Бояджиев	тел. 980-26-42
Заместник-председател - Росица Велкова	тел. 980-22-49
Главен секретар - доц. Цанко Пеевски	тел. 980-38-68
Главен счетоводител - Татяна Пързулова	тел. 933-31-39
Директор "Лицензионен режим" - Георги Георгиев	тел. 980-34-51
Началник отдел "Правно-икономически" - Валентина Динкова	тел. 933-31-18
Началник отдел "Актьорство и финанси" - Божидар Първанов	тел. 933-31-03
Директор "Общ и финансов контрол" - Васил Владимиров	тел. 933-31-13
Началник отдел "Общ надзор" - Дора Генкова	тел. 933-31-22
Началник отдел "Методология" - Надка Дикова	тел. 933-31-24
Връзки с обществеността - Адриана Андреева	тел. 933-31-30

e-mail: DAON@government.bg

октомври 2000 г.